

ORIGINAL I REKONSTRUKCIJA - PROBLEM AUTENTIČNOSTI U MUZEJIMA NA OTVORENOM

KLAUS FRECKMANN

Tema "autentičnost" dobro je poznati problem s kojim se susreću muzeji na otvorenom. O toj se temi raspravlja od samih začetaka uspostave muzeja na otvorenom, a opširnije rasprave objavljene su u *Priručniku za europske muzeje na otvorenom* Adelharta Zippeliusa iz 1974. godine. Autor Priručnika iznio je u uvodu neke postulate koji zajedno s postulatima donesenim u ICOM-ovoj deklaraciji iz 1957. godine čine "sine qua non" za muzeje na otvorenom.¹ Ja sam se, također, prije nekog vremena bavio ovom problematikom, koja je u uskoj vezi s autentičnošću u muzejima na otvorenom, tj. odnosi se na problem "jedinственosti".² Na zasjedanju udruženja europskih muzeja na otvorenom 1994. godine kolege su se kritički izrazile protiv nekih postavki donesenih u ICOM-ovoj deklaraciji iz 1982.³ Nakon zasjedanja publicirana su izlaganja sudionika pod naslovom *Konzerviranje drvene arhitekture - kopije povijesnih zgrada u muzeju na otvorenom*. U mnogobrojnim priložima obrađena su pitanja originala, kopija i rekonstrukcija u muzealnom kontekstu. Nakon zasjedanja činilo se u jednom trenutku da se ovoj temi nema više što dodati sve dok nisu i

umjetnički muzeji započeli svoje posjetitelje konfrontirati s pitanjima o autentičnosti. Između težnje k idealnom i svakodnevnih kompromisa pronalaze muzeji na otvorenom, među kojima je i muzej "Staro selo Kumrovec", svoj put. Da bismo odgovorili na ovakav izazov moramo se i ubuduće baviti pitanjima originala, rekonstrukcija i kopija.

O problemima umjetničkih muzeja: Organizatori velikih umjetničkih izložbi vrlo često moraju odustajati od svoje namjere da izlažu originale. Jedinственost i nezamjenjivost jednog umjetničkog djela razlog su zbog kojeg mnogi muzeji ne žele posuđivati umjetnine, ili pak posudbu uvjetuju nedostižnim ciframa za osiguranje. Kako bi publici omogućili uvid u cjelovit stvaralački opus nekog umjetnika, autori izložbi posežu za kopijama, reprodukcijama i rekonstrukcijama. Podsjećam na veliku izložbu o Leonardu da Vinciju, održanu 1995. u Povijesnom muzeju Pfalz na kojoj su tek djelomice bili izloženi originali. Ne bih želio predbacivati osoblju muzeja, no, moram postaviti pitanje koliko uopće imaju smisla ovakve izložbe i zanimalo bi me kako na ovakav koncept reagiraju posjetitelji. Smeta li ih činjenica da svi izloženi radovi nisu originali? Može li u ovakvim slučajevima izložbu bolje zamijeniti stručna literatura ili katalog izložbe? Iskustvo nam govori da se posjetitelji ipak radije opredjeljuju za izložbe. Brojnost posjetitelja na izložbi samo učvršćuje priređivače izložbe u uvjerenju da su postupili ispravno. Razlozi ovakve reakcije posjetitelja mogu biti dvojaki - ili posjetitelji shvaćaju poteškoće na koje su nailazili

muzealci priređujući izložbu pa im to nisu uzeli za zlo ili posjetitelji nisu uopće svjesni razlike između originala i ne-originala. Moje osobno mišljenje, koje sam stekao tijekom posjeta izložbi, jest da se radi o ovom drugom. Nažalost, ovaj zaključak ne mogu potkrijepiti i statističkim činjenicama jer nisam proveo istraživanje.

I bez mnogo mašte prenijet ćemo ove misli na područje muzeja na otvorenom. U šali bismo se mogli zapitati: zašto se uopće toliko trude osmišljavajući autentične interijere u originalnim zdanjima, kada prosječni posjetitelj skoro da i ne razlikuje muzejski scenarij od povijesne realnosti. Siguran sam da bi se za odgovor na ovo pitanje zainteresirali osnivači muzeja i njegovi financijeri koji su u krajnjoj liniji odgovorni za financiranje muzejskih programa. Zbog svoje "muzejske Hipokratove zakletve", dane u skladu s ICOM-ovom deklaracijom, muzealci ne bi smjeli doći u napast postavljajući si ovakva pitanja, jer svrha i razlog svakog muzeja u prvom je redu sabiranje i prezentiranje isključivo originalnih predmeta. Sabiranje originalnih predmeta ujedno je i najvažniji kriterij koji muzejske zbirke razlikuje od ostalih ustanova koje također sabiru predmete, ali to mogu biti kopije, odljevi, ili imitacije.

Razlika je najuočljivija između umjetničkih i ne-umjetničkih zbirki, a u muzejima na otvorenom ova je problematika nešto izraženija. Drukčije rečeno: u muzejima na otvorenom još se uvijek borimo s osnovnim postulatima struke. Uzimam kao primjer muzej na otvorenom pokrajine Rheinland-Pfalz u Bad Sobernheimu, a kritika tog

muzeja ujedno je i kritika mog osobnog rada u muzeju.

Tijekom 70. i 80. godina, kada je nastajao muzej u Bad Sobernheimu, kuće su se dopremale i postavljale u muzej na tada uobičajeni način - kuća je prvo bila rastavljena u sastavne dijelove, zatim su se sortirali pojedini dijelovi kao što su dijelovi kanatne konstrukcije ili krova, vrata i prozori, kameni i zidani dijelovi sokla i prizemlja, itd. Samo u iznimnim slučajevima pazilo se da se pojedine, jako ugrožene cjeline kojima je prijetilo propadanje, premještaju bez rastavljanja. Ovakvu metodu danas više ne bismo ocijenili kao translociranje objekta jer pod tim pojmom podrazumijevamo drugačiji pristup premještanju objekata. Novi je pristup, koliko sam ja upućen, po prvi puta primijenjen u Nizozemskoj u Zuldersee muzeju na otvorenom u Enkhuizen i temelji se na principu premještanja cjeline - što većih površina zidova, kompletnih konstrukcija pa čak i cijelih prostorija. Na novoj lokaciji kuća se postavlja uz upotrebu istih građevinskih materijala na način na koji je izvorno bila građena. Ova je nova metoda s pravom prihvaćena u stručnim krugovima jer maksimalno zadržava izvorno stanje objekta koje nam služi kao dokument.

Prihvatimo li načelno ovaj princip, pitam se što ćemo učiniti s onim zgradama koje su tijekom godina u velikom broju pristizale u muzeje na otvorenom, a nisu premještane kao cjelina?

Isto pitanje vrijedi i za velike drvene objekte. Iako je moguće prenijeti originalnu unutrašnju drvenu konstrukciju i postaviti

stare zidove, veze među tim elementima neće više biti one stare, već nove, današnje. Na taj smo način izgubili originalnu povijesnu vrijednost. Povijesna je vrijednost možda vidljiva na vanjskom oplošju, ali samo u slučaju kada je zida u tako dobrom stanju da ga je moguće postaviti, no, što činiti kada to nije moguće? Hoćemo li odustati od gradnje novog zida?

Kuće koje se nalaze u muzejima dospjele su u muzej kao ruševine u kojima se godinama više nije živjelo. Najvrednije, nedirnete kuće, zaštićene kao spomenike kulture ionako nismo mogli premjestiti u muzej. Poluprazne ruševine ne mogu u potpunosti svjedočiti o prošlosti, točnije o 17. ili 18. stoljeću jer iz tog doba u kući nije sačuvan ni jedan komad namještaja. U unutrašnjosti kuća prije ćemo naići na tragove 50. godina ovog stoljeća. Hoćemo li njih prezentirati u muzeju? Hoćemo li se striktno držati načela zatečenog stanja i sukladno njemu prezentirati u unutrašnjosti 50. godine ovog stoljeća, a u vanjštini starije epohe?

Evo jednoga suprotnog primjera: muzeji su skupili cjelovite inventare pojedinih radionica kao što su bravarija, mesnica, gostionica ili pečenjara rakije, ali nisu mogli pribaviti i pripadajuće im zgrade. Znači, nedostaje cjelina koja obuhvaća vanjštinu i unutrašnjost. Proces rada moguće je prikazati i u nekoj posve novoj zgradi, ali će nam u tom slučaju nedostajati odnos prema okolini i susjedstvu. Kakvu bi odluku trebali u takvim slučajevima donijeti muzejski stručnjaci? Bi li oni trebali odustati od prikazivanja radionica? Ili bi za

njihov smještaj morali izgraditi kopiju izvorne kuće?

Sličan problem nastaje i kada muzej raspolaže samo s jednim objektom izdvojenim iz neke cjeline koji nije dovoljan za ilustraciju određene priče. Muzealci se i u tom slučaju moraju odlučiti hoće li dopunjavati postojeće objekte sa sličnim povijesnim zdanjima ili će se odlučiti za rekonstrukcije. Bez ovih nadopuna ideju cjelovitosti nije moguće realizirati, a ako gradimo novo, znači li to da odustajemo od principa izlaganja originala?

Mogli bismo nabrojati još mnogo primjera koji nas upućuju na veličinu problema autentičnosti u muzejima na otvorenom. S jedne strane prisutna je težnja k isključivom izlaganju originala, a s druge strane stoji svakodnevna muzejska praksa koja često povezuje elemente različitog porijekla i različitih provenijencija.

Želio bih se još jednom osvrnuti na problem rastavljenih kuća koje uskladištene čekaju svoju daljnju sudbinu. Graditi ih ponovno ili ne, pitanje je sad? Mišljenja smo da moramo nastaviti započeti put iako smo svjesni da je stari način rastavljanja kuća u dijelove značio i zadiranje u njihovu građevinsku supstancu oduzimajući joj time povijesnu vrijednost. Nažalost, ograničeni smo financijskim sredstvima i nismo u mogućnosti sve rastavljene kuće zamijeniti odgovarajućim građevinama koje bismo premjestili kao cjeline na novi način. Osim toga, obećali smo bivšim vlasnicima kuća da ćemo njihove kuće ponovno postaviti i moramo održati obećanje. Rastavljene i ponovno sastavljene kuće možda su izgubile jedan dio autentične povijesnosti, ali držim

da je njihov originalni karakter u dovoljnoj mjeri prepoznatljiv.

Što se tiče radionica za koje nemamo izvorne građevine, držim da se treba prići izradi kopija. Ako radionici ne damo njezin arhitektonski okvir dobit ćemo tek jedan torzo. U muzeju na otvorenom možemo ukazati na socijalno-povijesne i gospodarske odnose i uvjete života tek kada prikazujemo cjelinu tj. kada ih povežemo s pripadajućom arhitekturom. Na tom se polju rada sastaju dvije osnovne muzealne težnje - prikazivati originale, ali u didaktičkom kontekstu. Između ova dva kriterija široko je polje muzejske djelatnosti na kojem muzealci traže svoje putove.

Kao aura nekoga prošlog života zrače svojom autentičnošću skupljeni i u muzejima izloženi predmeti i zgrade u muzejima na otvorenom. Oni stvaraju dobro nam poznatu, tipično muzejsku atmosferu. Što je više originalnih predmeta to je dojmljivija muzejska atmosfera koja nas uvodi u svijet naših predaka, u kuće u kojima su živjeli, u radionice u kojima stvarali. Nažalost, a možda i srećom, svaki muzej na otvorenom zrači i svojom posebnom suvremenom realnošću. Ta se nova realnost ogleda u činjenici da su sada na jednom mjestu okupljeni objekti koji su nekoć bili razasuti u pojedinim selima. Stvorena je dakle umjetna atmosfera a pri njezinom stvaranju teško se bilo odreći iskušenja postavljanja rekonstrukcija i kopija.

Djelatnici muzeja na otvorenom u Bad Sobernheimu svjesni su nedostatka autentičnosti u nekim dijelovima muzejske postave. Međutim, ispravljanje svih

nedostataka i njihovo usklađivanje s ICOM-ovom deklaracijom značilo bi ne samo našu osobnu težnju, već i zavidni pothvat s obzirom na financijske posljedice.

U svom se radu muzealci moraju držati sljedećih pretpostavki - prvo, uvijek moramo biti iskreni prema posjetiteljima i drugo, ne smijemo nikada zapostavljati stručno-znanstveni rad.

Prva pretpostavka znači da prigodom prezentacije građe uvijek moramo jasno i otvoreno reći što je a što nije autentičan eksponat. Druga pretpostavka znači da ne smijemo zanemarivati etnološka istraživanja koja će nam pružiti podlogu za neizbježne rekonstrukcije.

Umjesto zaključka: na početku spomenuta izložba o Leonardu da Vinciju ukazala nam je na problem originala i autentičnosti eksponata u umjetničkim muzejima. Pojmovi originala i autentičnosti poprimaju u muzejima na otvorenom drugi smisao, a u muzeju u Bad Sobernheimu posve određeni oblik.

Molim štovano slušateljstvo da ovo izlaganje shvati isključivo kao moje osobno viđenje dano iz perspektive jednog muzealca koji dvadeset godina vodi muzej i cijelo se vrijeme bori s problemima financijske prirode, nalikujući već pomalo Don Quijotu.

BILJEŠKE:

1. Vodič i materijali rajnskog Muzeja na otvorenom i Etnografskog muzeja u Kommernu, br. 7.

2. Muzeji u provinciji. Strukture, problemi, tendencije, šanse. Referati i diskusije 5. zasjedanja radne grupe: Kulturnopovijesni muzeji u Njemačkom etnografskom društvu, od 5. do 7. srpnja 1980. u Biberachu na Rizu. Etnografsko društvo Tübingen, 54. svezak, 1982. Vidi str. 103.-11: Težnje muzeja k jedinstvenoj dokumentaciji.

3. Izdavač: Westfalski muzej na otvorenom u Detmoldu, 1995.

SUMMARY: The Original and the Reconstruction - the problem of authenticity in open-air museums

Open-air museums base their activities on two principles. The first is the principle of exhibiting original items, and the second is the presentation of authentic ethnological settings.

In everyday work we come across problems relating to the implementation of the listed ideal principles into a possible, real-life museum reality. We are faced with the following questions:

- *can the visitors distinguish between the museum reality from historical reality?*
- *are we allowed to make compromises between originals on the one hand, and copies and reconstruction on the other?*
- *can we, for example, speak about an original house if we have transferred only the wooden construction and not the clay which joins individual elements? Can we consider valuable in a historical and documentary sense only those exhibits which were transferred to the museum whole?*
- *how can we go about rectifying the shortcomings in authenticity? Can scientifically based accompanying programmes help us in this?*

These are all questions which museum workers encounter in their work. It is up to us to find the answers.